

צילום: עומר קפלן

יחסי הנכון בעיניים

"הצמח הנכון במקום הנכון", בלי שום ריסוס ועם כחות השקיה, הודות לגינון בר קיימא ומתחשב בסביבה יש בגינות קיבוץ יפתח קצת כחות סדר, אולי, אבל הרבה יותר יצירתיות ותנועה

נתם", מסביר קפלן. "כך מופיעות פתאום בין הצמחים חוטמית, מרוות ירושלים או רקפות, למשל, ומוסיפות נפח לנוף ולגיי-נה. אפשר להשתמש גם בצמחים נודדים, שנשתלים או נזרעים במקום מסוים אך מזריעים את עצמם לכל עבר, ונמצאים בכל שנה במקום אחר בגינה". בנוסף מערכב הצוות בין הטקסטורות, סוגי הצמחים והצבעים, כך שתמיד יש בעייניים עניין חדש. "אנחנו עוברים הרבה עם צמחים שלא היו נפוצים קודם בקיי-בוץ - דגנים וסוקולנטיים - שהם צמחים חסכוניים במים, הדורשים מעט ונותנים מופעים מרהיבים".

רק גינה מיתולוגית אחת של ורדים, שקיימת ביפתח כבר 50 שנה, הותיר צוות הנוי על כנה, והיא היחידה ששואבת מים. "מבחינתנו זו מטרת-על לצמצם בה-שקיה", מבהיר קפלן; "מדי שנה אנחנו מפחיתים את השימוש במים. בשנה החור לפת כתוצאה מהתנהלותנו הסכנו יותר מ-15,000 שקל". אפיק נוסף לצמצום בעלויות מצא הצוות בהקמת משתלה משלו, שמייצרת כ-90 אחוז מהשתלים לשימושם, ובהם מרביתם צמחים על ידי ייחורים והנבטות. "גם חברי הקיבוץ מת-חילים לגלות את המשתלה", מספר קפלן,

מחים תוך התחשבות מבעוד מועד בגוי-דלם הסופי, מה שיחסוך בהמשך עבודת גיזום מאומצת.

חוטמית בהפתעה

"כשמקיימים גינה חדשה", מסביר קפלן, "מתחילים קודם כל את האדמה ומוסיפים הרבה קומפוסט. בהמשך מיישרים את הקרקע בכלי עבודה ידניים, ובשלב הבא פורשים את צינורות ההשקיה; בוחרים את אופי הצמחייה וסוג הנוף שאנו רוי-צים לפתח, ושותלים בהתאם. צריך לציין שבהרבה מקומות בקיבוץ אין מספיק אדמה, כי השטח ביפתח מאד סלעי, ולכן אנחנו 'מרימים' אותה, ובאופן מלאכותי - בעזרת אבנים ועץ, למשל - יוצרים ערוי-גה מוגבהת בתוכה אנו ממלאים אדמה ויוצרים מרחב גינון חדש".

את הגינון שלהם מכנה צוות הנוי 'גיי-נון עם הפתעה', "כי לאחר שהצמחים נשתלו במרחקים האופטימליים לצמיחה, ייקחו כמה שנים עד שייגיע הצמח לגודלו הטבעי. בינתיים, ברווחים שבין הצמי-חים שנשתלו, נותנים לצמחי הבר לצוץ באופן ספונטני, או שותלים צמחים עוי-נתיים, שמפתיעים אותנו בצמיחה בעוי-

הבאים". מדובר בגינון שמטרתו יצירת שטחי נוי תוך התחשבות מקסימלית בנוף ובקרקע. כלומר, בניית מערכת גינון השומרת על חיי המאביקים וחיות הבר, נעזרת במי התהום, ממוזערת זיהום, ולמעשה מקיימת את עצמה במידה רבה ככל האפשר.

הגישה החדשה לגינון הציבורי היא תולדה של השינויים בסביבה האקולוגית העולמית, של עליית המודעות לנושא האקולוגי (ולתחום המיחזור בעקבותיו), ושל השינויים שהתחוללו לאורך השנים בתשתיות הקיבוצים ובתנאים הבסיסיים בהם. גינון בר-קיימא מבכר שלא לזהם את הסביבה על ידי אמצעי ריסוס; כמ-קומם משתמש קפלן בריסק גזם שמספקת המועצה ליישובים, לשימוש כחיפוי לע-רוגות ומעל לצנרת. הגזם גם מצמצם את התאדות המים, משאיר את הלחות בתוך הקרקע, מסתיר את אור השמש מזרעי העשבים ומקשה על התפתחותם. כדי להימנע מריסוס משתמש צוות הנוי ביפ-תח גם בחרמש מכני ועישוב ידני, והודות לציוד ההשקיה של 'נטפים' מתאפשרת לו השקיה מבוקרת ומותאמת לצמחייה. בנוסף אימצו השלושה את גישת "הצמח הנכון במקום הנכון", לפיה נשתלים הצ-

בת ארז יוגב

לפני שנתיים וחצי יצאה מועצה אזורי רית הגליל העליון בפרויקט לקידום גינון בר-קיימא בקיבוצים. לשם הנחלת הרעיונות, יזמה המועצה ארבעה מפגי-שים מקצועיים, ואף החלה מספקת ליווי מקצועי צמוד לקיבוצים המעוניינים לעבוד על פי השיטה. איש הנוי ביפ-תח, עומר קפלן (41), הצטרף בהתלהבות ליוזמה. "ביפתח התחלנו לעסוק בשיטה דומה כבר בעבר", הוא אומר, "וכל העניין התאים לנו מאד". מאז, יחד עם בן קיבוץ נוסף, יאיר ברק, ועם ערן רמתי מביית הלל, מטופלות גינות הקיבוץ ברוח הגיי-שה. "אנחנו מקבלים את השירות המצויין של המועצה", מספר קפלן, "שדרך אגב - ניתן ללא עלות, ומשכללים את זה לפי דרכינו. למרות שאנחנו מתמצאים בת-חום, אני הולך לכל ימי העיון, כי תמיד טוב ללמוד משהו חדש - שיטות עבודה, חומרים מיוחדים, צמחים חדשים או כל דבר אחר".

אבל מהו בכלל גינון בר-קיימא? על פי הגדרת משרד החקלאות, זהו "גינן העונה על צרכי הדור הנוכחי מבלי לפי-גוע במשאבים שיעמדו לרשות הדורות

ומכוערת. החלטנו לשנות את ההרגל הזה, והזמנו עגלות מיוחדות לכל פסולת. כך מתאפשר סדר באזור הפחים ושינוע פשוט של העגלות למקום הפינוי שלהם. האמת, למרות כל המהלכים שעשינו בנושא הסדר והניקיון, באזור בתי הילדים של היסודי מאד מלוכלך בינתיים. הילדים זורקים הרבה זבל על הרצפה, ואם אין מבוגר בסביבה - הלכלוך מצטבר. אני מקווה שגם בנושא זה המודעות תעלה. אנחנו מתכננים חוגים אקולוגיים לילדי הבלתי פורמלי, ואולי בעקבות המסגרת החינוכית הזו גם ניקיון הסביבה ישתפר."

תתכוננו להתאהב

למעשה, אין צורך רב ביחסי ציבור טובים כדי להבחין בעשייה של צוות הנוי ביפתח: באזורים הפנימיים שבין השכונות יום הצוות נטיעת בוסתנים ציבוריים, כך שבעוד מספר שנים אפשר יהיה ליהנות מהרימונים, התאנים, החרובים וההדרים שיגדלו שם; גני ירק הוקמו בסמוך לגני הילדים, ואחת התכניות העתידיות של

צילום: עומר קפלן

"בתחילת הדרך, הציבור התנגד. היום אנחנו זוכים להמון משוברים חיוביים"

קפלן היא לפתוח חוג גינון לילדי הבלתי פורמלי, בו ילמדו על ההתפתחות מזרע לפרי, מזריעה ועד קטיף, על פי סדר עונות השנה. "יש לנו עוד הרבה תכניות", מבטיח קפלן - "לערוך מיפוי של הבוסתנים, ולהוסיף למפה הסכר מתי אפשר לקטוף איזה פרי ובאיזה עיתוי בשנה; לייצור מערך של חלוקת צמחים מהמשתלה המקומית; להשקיע ברביית פקעות כמו חצבים, כלניות ורקפות ופיזורן בקיבוץ. אנחנו מתכננים לבנות חממה גדולה לא לפי צמחים בעזרת המחלקה החקלאית של נטפים".

ובינתיים, איך לא? התאהבו גם אנשי יפתח בשיטת הגינון הידירותית לסביבה. "זה לא גינון ציבורי קלאסי, ולוקח זמן להתרגל", מסכם קפלן, "אבל היום, אחרי הטמעה של שיטת הגינון האקולורי גית הזו לאורך השנים האחרונות, אנחנו זוכים להמון משוברים חיוביים - ולא רק מהקהילה, גם מאורחים מבחוץ". ■

שלו. רק שבמקום שתהיו בעלי עסק פרטי, אתם גננים בקיבוץ.

"הצוות שלנו מורכב משלושה אנשים שלמדו הנדסאות אדריכלות נוף", משיב לי עומר, שמסרב להתרגש. "השפה שלנו משותפת, אנחנו עובדים כצוות, מתייעצים אחד עם השני ומחליטים יחד. אנחנו באים כדי לעבוד, ואוהבים את עבודתנו. מטפלים בכל שטח בעילות, ומשתלטים עליו 'כמו ארבה', כך שמיד ישנה נראות של פועלנו. בגינון הציבורי אנחנו יכולים לזווג דברים חדשניים ומגוונים, שבעסק פרטי יכולים לבוא פחות לידי ביטוי. אדם פרטי יבקש, לרוב, לרסס או לגזום בצורות סימטריות את הגדר החיה. רבים מהלקוחות רוצים דשא, טוף ושלושה עצי פרי. בקיבוץ אני יכול להיות יצירתי; אני נותן לעצמי דרוו, עובד בצורה לא סיסטמית, וכך גם נראות הגינות בקיבוץ. פחות סדר ויותר יצירתיות. אנחנו אוהבים את הפרוע. שיטת העבודה עצמה היא מסודרת - הטפספות בקווים ישרים, המרווחים בין הצמחים קבועים וירועים, התאמת הצמחים מנוהלת על פי פרמטרים של אור וצל, מידות, צבעי על-וה. אנחנו יוצרים גושי צמחים, ואז חושבים איך לשבור אותם. יש תכנון כדי שזה יראה מבולגן, הגינה מתפתחת ודינאמית כל הזמן. אצלנו לא משעמם אף פעם".

היות ואת הטענות שהעליתי אני שמעו קפלן וצוותו לא מעט, במקביל לגינון, הם עסוקים לא פחות ביחסי ציבור. "זו עבודה שלימדה אותי לדבר עם אנשים", מודה קפלן. "הייתי אדם די מופנם, אבל מדובר כאן בתפקיד ציבורי. צריך להסביר מה אנחנו עושים ולקדם את זה מול אנשים. בסך הכול אני נהנה מהקשר עם האנשים. לתת שירות זו שליחות, וכן - יחסי ציבור זה חלק מהעבודה. אנחנו דואגים שפעולות צוות הנוי ידווחו ויקבלו סיקור בעלון המקומי של הקיבוץ. באופן קבוע מתפרסמת בו פינת 'פתחפרח', בה נחשפים צמחים מעניינים שכדאי לשתול בגינות. לכל פינת מידע כזו מצורפת תמונה של הצמח, מיקומו בקיבוץ ותנאי גידולו".

מלבד גננות ויחסי ציבור, עוסק צוות הנוי בלא מעט עבודות חצרנות, פינוי גזם, בקבוקים ופסולת. "בעבר", מספר קפלן, "אנשים היו זורקים את כל הדיברים הללו יחד, בערבוביה אחת גדולה

צילום: עומר קפלן

לא גינון קלאסי, אבל טבעי זה יפה

ריסוס. הם חששו שתהיה עשבייה, שגם לא תהיה יפה בעיניהם, וגם תוביל לריבוי נחשים. אנשים תפסו את העשבייה הטבעית כמשהו רע, לא מטופח. מוור שדווקא אנשים שחיים במקום כפרי, שחלקם חקלאים, לא מצליחים להתחבר לגיוון של הגידולים הטבעיים".

מנהל הקהילה, חיים פנסו, דווקא נתן לצוות הנוי גיבוי מלא. "חיים איפשר לנו יד חופשית ברכישת ציוד וצמחים, ונתן את ברכתו לדרך העבודה שלנו, למרות ההתנגדויות הראשוניות של הקהילה. מאז אנחנו ממשיכים להתפתח". ואמנם, עם השנים, ועם הרבה עקשנות, הרי עיונות החדשניים הוטמעו. "היה צורך בחינוך של החברה לנושא הזה. אמרנו שאנחנו לא מרססים, ושכנענו את האנשים שלא ידאגו כי אנחנו מטפלים בנו. שא בדרכים חדשות, לא מוכרות, ועדיין מקצועיות. התוצאות בהחלט משתלמות; בעינינו - ירוק זה יפה! מדובר באחו טבעי והרבה פעמים צבעוני".

בעצב, אפשר לראות בכבד הבורה של עצלנים שלא באמת טורחת על טיפוח הסביבה, אלא נותנת לטבע לעשות את

"וניגשים אלינו בבקשות לצמחים"; עניין שבלי ספק יוצר מצב מנצח: המשתלה מספקת לציבור צמחים שיש לצוות הנוי אינטרס שיגדלו בגינות הקיבוץ, והחברים משיגים צמחי נוי לגינותיהם בעלות נמוכה ביחס למשתלות אחרות.

תכנון מבולגן

הכול טוב ויפה, אך ההסברים המלומדים של עומר לא בהכרח משכנעים אותי. בילדותי ביפתח נהנינו מתבנית נוף מורדתנו הירוקה לעד: גינות מטופחות ליד כל בית, גינות ציבוריות צבעוניות, מדרשאות ירוקות; היום, אני מתריסה בפניו, אין דשאים, רק עשביית פרא שצומחת באופן טבעי.

אתה קורא לזה גינון בר-קיימא, אחרים ייקראו לזה הזנחה ובלגן.

"בתחילת הדרך, לא רק שהציבור התנגד לשינוי בסוגי הצמחים ובנוף שהם יוצרים, שררה גם חוסר הבנה לגבי היכולת שלנו לייצר גינון איכותי בשיטות טבעיות. אנשים בקיבוץ לא האמינו שנצליח להשתלט על כל השטחים בלי

צילום: מיכל כרמלי

צוות לעניין: משמאל לימין: ערן רמתי, יאיר ברק, עומר קפלן ורכז הנוי היוצא, איתמר כרמלי